

Kohtuasi C-90/22**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

10. veebruar 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

10. veebruar 2022

Kassatsioonkaebuse esitaja:

„Gjensidige“ ADB

Vastustajad kassatsioonimenetluses:

„Rhenus Logistics“ UAB

„ACC Distribution“ UAB

Põhikohtuasja ese

Õiguste üleminekul põhinev kahju hüvitamise nõue, mille on esitanud hageja (kassatsioonimenetluses kassaator) „Gjensidige“ ADB kostja (kassatsioonimenetluses vastustaja) „Rhenus Logistics“ UAB vastu.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Kassatsioonimenetlus puudutab õigusaktide sätteid, mis reguleerivad rahvusvahelise veo lepingu poolte vahel sõlmitud kohtualluvuse kokkuleppe tähendust seoses nii sellest lepingust tekkinud vaidlust menetleva kohtu kindlaksmääramisega kui ka pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korra rikkumise õiguslike tagajärgedega. Selles kohtuasjas seoses vaidlust lahendavate liikmesriikide kohtute pädevuse kindlaksmääramisega tekkinud küsimus kuulub Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (edaspidi „määrus nr 1215/2012“) ja rahvusvahelise

kaupade autoveolepingu konventsiooni (1956) (edaspidi „konventsioon“) reguleerimisalasse.

Eelotsuse küsimused

1. Kas määruse nr 1215/2012 artiklit 7 koostoimes selle määruse artiklitega 25, 29 ja 31 ning põhjendustega 21 ja 22, saab tõlgendada nii, et see võimaldab kohaldada rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsiooni artiklit 31 ka juhtudel, kui mõlema nimetatud õigusakti reguleerimisalasse kuuluva vaidluse kohta on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe?

2. Kas võttes arvesse seadusandja tahet tugevdada kohtualluvuse kokkulepete kaitset Euroopa Liidus, saab määruse nr 1215/2012 artikli 45 lõike 1 punkti e alapunkti ii tõlgendada laiemalt, nii et see hõlmab mitte ainult sama määruse II peatüki 6. jagu, vaid ka 7. jagu?

3. Kas pärast olukorra erisuste ja sellest tulenevate õiguslike tagajärgede hindamist saab tõlgendada määruses nr 1215/2012 kasutatud mõistet „avalik kord“ nii, et see hõlmab teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamata jätmise otsuse alust juhul, kui erikonventsiooni nagu rahvusvahelise kaupade autoveolepingu konventsioon kohaldamine põhjustab õigusliku olukorra, kus samas asjas ei järgita ei kohtualluvuse kokkulepet ega kohaldatava õiguse kokkulepet?

Viidatud liidu ja rahvusvahelise õiguse sätted ning Euroopa Kohtu praktika

Määruse nr 1215/2012 põhjendused 21 ja 22 ning artiklid 25, 29, 31, 45 ja 71; konventsiooni artiklid 31 ja 41.

9. detsembri 2003. aasta kohtuotsus Gasser, C-116/02, resolutsiooni punkt 2; 28. aprilli 2009. aasta kohtuotsus Apostilides, C-420/07, punkt 58; 4. mai 2010. aasta kohtuotsus TNT Express Nederland, C-533/08, punktid 48, 49 ja 51; 19. detsembri 2013. aasta kohtuotsus Nipponkoa Insurance Co. (Europe), C-452/12, punktid 40, 42 ja 44; 4. septembri 2014. aasta kohtuotsus Nickel & Goeldner Spedition, C-157/13, resolutsiooni punkt 2; 23. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, punkt 49; 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Diageo Brands, C-681/13, punkt 39 ja resolutsiooni punkt 1; kohtujurist Boti 6. septembri 2018. aasta ettepanek kohtuasjas Liberato, C-386/17, punktid 74–90 ja 94; 16. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Liberato, C-386/17, resolutsioon.

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Klient „ACC Distribution“ UAB ja vedaja „Rhenus Logistics“ UAB sõlmisid veoteenuste osutamise lepingu (edaspidi „veoleping“), mille ese oli

arvutitehnikast koosneva saadetise vedu Madalmaadest Leedusse. „Rhenus Logistics“ UAB ise seda saadetist ei vedanud, vaid tegelik vedaja oli Poola äriühing Kark-Trans PPHU. Ööl vastu 24. jaanuari 2017 varastati osa sellest saadetisest (5155 kg) ajal, mil veoauto juht peatus Saksamaal valveta parklas.

- 2 Veolepingu jao „Poolte vastutus“ tingimuses 2 oli ette nähtud, et „selle lepingu täitmisega seoses tekkida võivad vaidlused ja lahkarvamused lahendatakse niivõrd, kui see on võimalik, pooltevahelise läbirääkimise teel“. Sama jao tingimuses 3 oli ette nähtud, et „kui vaidlusi ja lahkarvamusi ei õnnestu lahendada pooltevahelise läbirääkimise teel, lahendatakse need kliendi registreeritud asukohta järgses kohtus“. Kuna kliendi „ACC Distribution“ UAB registreeritud asukoht (aadress) on Leedus, oli veolepingu täitmisega seotud vaidluste lahendamine selle lepingu poolte vahelise kokkuleppe kohaselt Leedu kohtute alluvuses.
- 3 Kindlustusandja „Gjensidige“ ADB oli kindlustanud kindlustusvõtjale „ACC Distribution“ UAB kuuluvad saadetised kõikide riskide vastu lepingu tähtajaks alates 1. jaanuarist 2017 kuni 31. detsembrini 2017. „Gjensidige“ ADB tunnistas saadetise varguse kindlustusjuhtumiks ja tegi kindlustusvõtjale, äriühingule „ACC Distribution“ UAB 21. aprillil 2017 kindlustusväljamakse summas 205 108,89 eurot.
- 4 Äriühingud Post & Co Belgium BVBA ja „Rhenus Logistics“ UAB pöördusid 3. veebruaril 2017 Madalmaade Zeeland-West-Brabanti piirkonna esimese astme kohtusse (edaspidi „Madalmaade kohus“) hagi kohtuasjas C/02/329931/HA ZA 17-290 „ACC Distribution“ UAB, „Gjensidige“ ADB, Dell Technology and solutions Limited ning Dell (PS) Limited vastu vedaja tsiviilvastutuse piiride osas õigussuhte puudumise tuvastamise eesmärgil. Kohtumenetluses tõstatasid kostjad „ACC Distribution“ UAB ja „Gjensidige“ ADB kohtualluvuse küsimuse, paludes kohtul tunnistada, et ta ei ole pädev seda kohtuasja arutama põhjusel, et veolepingu pooled on sõlminud omavahel kohtualluvuse kokkuleppe. Madalmaade kohus jättis 23. augusti 2017. aasta otsusega selle kostjate nõude rahuldamata põhjendusel, et veolepingu poolte sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe, mis piirab võimalust pöörduda konventsiooni artikli 31 kohaselt pädevatesse kohtutesse, on konventsiooni selle sättega vastuolus ja konventsiooni artikli 41 lõike 1 kohaselt kehtetu.
- 5 Hageja „Gjensidige“ ADB esitas 19. septembril 2017 Kauno apygardos teismasele (Kaunase regionaalne kohus, Leedu) hagi kostja, „Rhenus Logistics“ UAB vastu, nõudes kahjuhüvitist summas 205 108,89 eurot ja intressi. Hageja „Gjensidige“ ADB märkis, et pärast seda, kui ta tegi kindlustusvõtjale, s.o äriühingule „ACC Distribution“ UAB saadetise varguse katteks kindlustusväljamakse, läks viimati nimetatud äriühingu nõue vedaja „Rhenus Logistics“ UAB vastu veolepingust tuleneva tsiviilvastutuse osas hagejale üle.
- 6 Kostja „Rhenus Logistics“ UAB palus jätta hagi läbi vaatamata. Ta märkis, et menetluse algatamisega regionaalses kohtus tekkis poolelioleva kohtuasja olukord (*lis pendens*), mis tuleks lahendada nii, et tunnustatakse pooltevahelise vaidluse

alluvust Madalmaade kohtule, sest menetlus Madalmaade kohtus on algatatud varem.

- 7 Regionaalne kohus peatas 12. märtsi 2018. aasta kohtumäärusega menetluse seni, kui Madalmaade kohus teeb enda menetluses olevas kohtuasjas C/02/329931/HA ZA 17-290 lõpliku otsuse; kostja „Rhenus Logistics“ UAB palvet jätta hagi läbi vaatamata kohus ei rahuldanud. Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus; edaspidi „apellatsioonikohus“) jättis oma 19. juuli 2018. aasta kohtumäärusega regionaalse kohtu 12. märtsi 2018. aasta määruse muutmata. Võttes arvesse veolepingus sõlmitud kohtualluvuse kokkulepet ja määruse nr 1215/2012 artikli 25 lõiget 1, leidis appellatsioonikohus, et asi on Leedu kohtute alluvuses. Peale selle tuvastas ta, et konventsiooni artikli 31 lõigetes 1 ja 2 sisalduvate alternatiivset kohtualluvust käsitlevate sätete ja poolleilolevate kohtuasjade menetlemise korra sätete kohaldamine ei ole käesoleval juhul põhjendatud, sest see oleks vastuolus määruse nr 1215/2012 aluspõhimõtetega, iseäranis kohtualluvuse prognoositavuse ja pooltevahelise kokkuleppe tõhususega.
- 8 Madalmaade kohus tuvastas 25. septembri 2019. aasta kohtuotsusega liidetud kohtuasjades C/02/329931/HA ZA 17-290 ja 17-824, et tema menetluse hagejate „Rhenus Logistics“ UAB ja Post & Co Belgium BVBA rahaline vastutus kostjate „ACC Distribution“, UAB, „Gjensidige“ ADB, Dell Technology and solutions Limited ja Dell (PS) Limited ees on piiratud ega saa ületada konventsiooni artikli 23 lõikes 3 ette nähtud hüvitise summat. Seda kohtuotsust edasi ei kaevatud.
- 9 Madalmaade kohtu 25. septembri 2019. aasta otsust täites kandis kostja „Rhenus Logistics“ UAB 14. veebruaril 2020 hagejale äriühingule „Gjensidige“ ADB üle hüvitise summas 61 229,05 eurot (kahjuhüvitis 40 854,20 eurot ja intress). Hageja esitas 11. mail 2020 avalduse nõude osalise tagasivõtmise kohta (summas 40 854,20 eurot) ja palus mõista talle välja ülejäänud kahjuhüvitis summas 164 254,69 eurot. Regionaalne kohus jätkas peatatud tsiviilkohtumenetlust 12. veebruari 2020. aasta kohtumäärusega.
- 10 Regionaalne kohus rahuldab hageja „Gjensidige“ ADB nõude osalise tagasivõtmise avalduse (summas 40 854,20 eurot) ja lõpetas selle osa kohtuasjast, jättes hagi ülejäänud osas rahuldamata. Regionaalne kohus otsustas, et Madalmaade kohtu lõplikul otsusel on käesolevas asjas õigusjõud.
- 11 Apellatsioonikohus jättis 25. veebruari 2021. aasta määrusega regionaalse kohtu 22. mai 2020. aasta otsuse muutmata. Apellatsioonikohus märkis, et võttes arvesse veolepingu poolte vahelist asjakohast kokkulepet nendevaheliste vaidluste lahendamise kohta, võib nii määruse nr 1215/2012 artikli 25 lõike 1 (erandlik kohtualluvus) kui ka konventsiooni artikli 31 lõikes 1 sätestatud alternatiivsete rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramise normide kohaselt pöörduda Leedu kohtusse. Ta otsustas, et konventsioonis sätestatud alternatiivsete rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramise normide kohaldamine käesolevas asjas pooltevahelise vaidluse lahendamiseks ei rikuks määruse

nr 1215/2012 olulisi põhimõtteid ega avaldaks siseturu nõuetekohasele toimimisele vähemsoodsat mõju kui see, mis tuleneks määruse nr 1215/2012 artikli 25 lõike 1 kohaldamisest. Olles hinnanud õiguste ülemineku alusel esitatud kahjuhüvitusnõuet käsitleva tsiviilasja samasust Madalmaade kohtu menetluses oleva tsiviilasjaga, mis puudutas vedaja tsiviilvastutuse piiride kindlaksmääramist, otsustas apellatsioonikohus, et vaidluste samasuse tingimus ei ole täidetud (pooled on erinevad, hagi esitatud nõuete õiguslik alus on erinev), kuid neid vaidlusi tuleb pidada tingimata omavahel seotuks (mõlemas kohtuasjas langevad kokku nii eesmärgid kui ka faktilised asjaolud, millel need kohtuasjad põhinevad). Apellatsioonikohtu sõnul tugines esimese astme kohus õigesti Madalmaade kohtu otsusele, mis määras kindlaks kostja tsiviilvastutuse kui tõendatud fakti ning järeldas, et ei ole põhjendatud uuesti kaaluda suuremas ulatuses tsiviilvastutuse kohaldamise küsimust.

- 12 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus; edaspidi „kassatsioonikohus“) võttis 2. juunil 2021 menetlusse kassaatori „Gjensidige“ ADB kassatsioonkaebuse, milles paluti kontrollida apellatsioonikohtu 25. veebruari 2021. aasta otsust ja samuti taotleda eelotsust Euroopa Kohtult, et teha kindlaks, kas kohtualluvuse kokkulepe peaks käesoleval juhul kvalifitseeruma muid kohtualluvusi välistavaks ning millised oleksid selle rikkumise õiguslikud tagajärjed. Kassaator on kassatsioonkaebuses muu hulgas märkinud, et kuna konventsiooni ja määruse nr 1215/2012 vahel tekkis kollisioon, oleks tulnud pidada prioriteetseks määruse nr 1215/2012 artikli 25 lõikes 1 sätestatud õigusnormi, millega on võrdsustatud kohtualluvuse kokkuleppes nimetatud liikmesriigi kohtute pädevus erandliku kohtualluvusega. Apellatsioonikohus kohaldas alternatiivseid, konventsiooni artikli 31 lõikes 1 sätestatud rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramise norme põhjendamatult, sest nende kohaldamisel on vähem soodsad tagajärjed siseturu nõuetekohasele toimimisele ja nende kohaldamine ei kaitse Euroopa Liidu toimimise põhimõtteid.
- 13 Vastuses kassatsioonkaebusele palus vastustaja „Rhenus Logistics“ UAB jätta rahuldamata kassaatori palve taotleda eelotsust Euroopa Kohtult ja jätta apellatsioonikohtu 25. veebruari 2021. aasta otsus muutmata.

Kassatsioonikohtu argumendid ja seisukoht eelotsusemenetluses

- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleb Euroopa Kohtu praktika põhjal teha järgmised esialgsed järeldused: 1) rahvusvahelise kohtualluvuse küsimustes on kohaldatavad konventsiooni sätted, sealhulgas artikkel 31, mille kohaselt ei ole kohtualluvuse kokkulepped muid kohtualluvusi välistavad ja neid võib ühte selles artiklis nimetatud kohtusse pöördudes eirata (kohtuotsus Nickel & Goeldner Spedition); 2) menetluses olevate kohtuasjade samasust *lis pendens*'i seisukohast tuleb hinnata vastavalt liidu määruses sätestatud normidele; 3) käesoleval juhul on Madalmaade kohtusse esitatud hagi ja Leedu kohtusse esitatud hagi samased (kohtuotsus Nipponkoa Insurance Co. (Europe)). Seetõttu on selles osas, mis

puudutab mõlema kohtumenetlusega Leedus ja Madalmaades seotud isikuid, käesolevas asjas õiguslikult oluline just määruse nr 1215/2012 artikkel 29.

- 15 Määruse nr 1215/2012 artikli 29 lõikes 1 on muu hulgas sätestatud, et see ei piira artikli 31 lõike 2 kohaldamist, mis pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korrast erandit kehtestades kohustab mis tahes teise liikmesriigi kohut menetluse peatama, kuni kohtualluvuse kokkuleppe põhjal asja menetlev kohus on kinnitanud, et asi ei ole selle kokkuleppe alusel tema alluvuses. Teiseks kohustab määruse nr 1215/2012 artikli 31 lõige 3 mis tahes teist kohut pädevusest loobuma, kui kohtualluvuse kokkuleppes nimetatud kohus on kindlaks teinud, et tal on rahvusvaheline pädevus. Seega kujutab artikli 29 lõikes 1 ning artikli 31 lõigetes 2 ja 3 sätestatu endast erandit üldisest ajalisel prioriteedil põhinevast pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korrast juhtudel, kui on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe.
- 16 Konventsiooni artikli 31 sõnastusest nähtub, et kohtualluvuse kokkuleppes nimetatud kohut ei peeta erandlikult pädevaks. Määruse nr 1215/2012 artikli 25 lõike 1 kohaselt peetakse kohtualluvuse kokkuleppega ette nähtud kohtualluvust muid välistavaks, kui pooled ei lepi kokku teisiti. Seetõttu hinnatakse kohtualluvuse kokkuleppeid konventsiooni ja määruse kohaselt vastupidistel viisidel. Saab asuda seisukohale, et konventsiooni artikkel 31, niivõrd kui sellega on ette nähtud kohtualluvuse kokkulepped, mis muid kohtualluvusi ei välista, ja see võimaldab pöörduda ka teistesse kohtutesse, võib olla vastuolus liidu õigusega. Kassatsioonikohtul on kahtlusi selles, kas konventsiooni artikkel 31, niivõrd kui sellega on ette nähtud kohtualluvuse kokkulepete iseäranis vaba hindamine, on kooskõlas määrusega nr 1215/2012 selles osas, mis puudutab kohtualluvuse ettearvatavust, õiguskindlust menetlusosaliste seisukohast, korra kohast õigusemõistmist, üheaegsete menetluste riski minimeerimist, vastastikust usaldust õigusemõistmise vastu Euroopa Liidus ja teisi põhimõtteid.

Pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korra rikkumise õiguslikud tagajärjed, kui on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe

- 17 Määruse nr 1251/2012 artikkel 29 ei käsitle otseselt õiguslikke tagajärgi olukorras, kus kohus, kelle poole esmalt pöörduti, ei järgi poolte vahel sõlmitud kohtualluvuse kokkulepet, mis viitab teisele kohtule, ja võtab endale pädevuse talle esitatud hagi lahendada.
- 18 Määruse nr 1215/2012 sõnastuses ei ole sõnaselget alust selleks, et jätta tunnustamata teises liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis rikub kohtualluvuse kokkulepet. Selle määruse sätete tõlgendamine nii, et pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korra rikkumine juhul, kui on sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe, ei tekita õiguslikke tagajärgi, võib viia olukorrani, kus ühel ja samal ajal võidakse ühesuguste hagide põhjal algatada kaks ühesugust kohtumenetlust. Niisuguses olukorras ei saa enam olla tähendust põhimõttel *ubi jus ibi remedium* ning võivad tekkida soodsad võimalused minna mööda määruse nr 1215/2012 eesmärgist

kaitsta kohtualluvuse kokkuleppeid ja anda neile niisugune tähendus, et need välistavad muud kohtualluvused.

- 19 Kassatsioonikohus küsib, kas määruse nr 1215/2012 sätteid tuleb tõlgendada nii, et need hõlmavad kohtualluvuse kokkulepete kaitset ka kohtuotsuste tunnustamise ja jõustamise tasandil. Ehkki erinevalt olukorrast seoses määruse nr 1215/2012 artikliga 24, mis reguleerib erandlikku kohtualluvust, võivad kohtualluvuse kokkuleppe pooled muuta oma tahet pöörduda selles kokkuleppes nimetatud kohtusse ja kasutada sama määruse artikli 26 lõikes 1 ette nähtud kohtualluvuse määramise võimalust, on selle määruse artiklis 25 kasutatud kohtualluvuse kokkulepet määratledes erandliku kohtualluvuse kontseptsiooni. Peale selle nõuab määruse nr 1215/2012 artikkel 31, et selleks, et kehtiks pooleliolevate kohtuasjade menetlemise kord, kui pooled on sõlminud kohtualluvuse kokkuleppe, tuleb pöörduda selles kokkuleppes nimetatud kohtusse, ning juba sellest nähtub vähemalt ühe poole tahe kohtualluvuse kokkulepet järgida.
- 20 Käesolevas asjas käsitletavas olukorras on tekkinud ka küsimusi seoses vastavusega avaliku korra nõuetele. Kohtualluvuse kokkulepete täitmata jätmisel võib olla menetluspoolte jaoks praktilisi tagajärgi, mis ei piirdu pelgalt sellega, et asja menetleb muu kohus, mida ei ole kohtualluvuse kokkuleppes ette nähtud. Konventsiooni artiklis 29, mis reguleerib vedaja võimalust tugineda vastutuspiirangule, on kohaldatava õiguse küsimus seotud selle kohtu pädevusega, kelle poole pöörduiti. Kohtualluvuse kokkulepete täitmata jätmise tagajärg võib olla ka see, et kohaldatakse mõnda teist õigust, mida ei kohaldataks juhul, kui kohtualluvuse kokkulepet järgitakse. Sellest tekib põhjendatult küsimusi, mis puudutavad konventsiooni artikli 29 kooskõla ja suhet Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määruse (EÜ) nr 593/2008 lepinguliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma I määrus“) artikliga 3 ja artikli 5 lõikega 1, milles on tunnustatud poolte õigust valida, millist õigust veolepingule kohaldatakse.
- 21 Ei tohi jätta tähelepanuta seda, et kui kohtualluvuse kokkuleppes nimetatamata kohus võtab endale pädevuse ja asjas kohaldatakse selle kohtu asukohajärgset õigust, kelle poole pöörduiti (ladina keeles *lex fori*), seisab kostja vastamisi kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse probleemidega, sest tema argumente ei kuula ära kohus, keda ta oleks mõistlikult eeldanud, ja veel enam, teda kuulatakse ära vastavalt õigusnormidele, millest lähtudes ei olnud sellel isikul võimalik kõnealuses õigussuhtes oma tegevust reguleerida. Seega, erandlikel asjaoludel, näiteks kui pooleliolevate kohtuasjade menetlemise korda rikutaks kohaldatavate eeskirjade ja Euroopa Kohtu praktika rikkumise tõttu või kui selle rikkumise tagajärjel rikutaks olulisemaid menetlusõigusi, tunduks põhjendatav tugineda mittetunnustamisele, milles lähtutakse selle liikmesriigi avalikust korrast, kus tunnustamist taotletakse.

Eelotsusetaotluse kokkuvõtlik põhjendus

- 22 Käesoleva kohtumääruse resolutsioonis sõnastatud küsimused, milles taotletakse Euroopa Kohtult eelotsust, on käesoleva kohtuasja seisukohast põhjaneva tähtsusega, sest see võimaldaks õigesti kohaldada määruse nr 1215/2012 sätteid, mille kohta ei ole Euroopa Kohus veel otsuseid teinud.

TÖÖDOKUMENT